

Välfärdsutredningen löser problem som inte finns

Dagens Samhälle den 10 november 2016

Ilmar Reepalus Välfärdsutredning presenterade tidigare i veckan förslag på nya regler för vinstdrivande företag inom den skattefinansierade välfärden. Förslagen följer de tre huvudmotiv som regeringen har angett till utredningen:

- Utdelning av vinst innebär ett betydande läckage av skattemedel, som inte används i verksamheten.
- Välfärdsföretagen gör mycket höga vinster, så kallade övervinster.
- Vinstsyftet hämmar kvaliteten hos vinstdrivande företag, speciellt hos företag med hög lönsamhet.

Utifrån dessa utgångspunkter har utredningen landat i ett förslag om att begränsa företagens rörelseresultat så att de maximalt får uppgå till statslåneräntan plus 7 procent som andel av det totala kapital som används i verksamheten. Enligt civilminister Ardalan Shekarabi behövs det en sådan lagstiftning som garanterar att de så kallade övervinsterna återförs till verksamheten, så att välfärdstjänsternas kvalitet förbättras. Vänsterpartiets partiledare Jonas Sjöstedt vill gå längre och helt förbjuda vinstuttag som överstiger en låg avkastning på det kapital som ägarna själva har satsat.

I en ny rapport, utgiven av Svenskt Näringsliv, granskar vi Välfärdsutredningens motiv och analyserar de samhällsekonomiska konsekvenserna av att införa en vinstbegränsning i den skattefinansierade välfärden. Vi finner att de av regeringen angivna motiven vilar på falska grunder. En vinstbegränsning riskerar dessutom att få betydande negativa konsekvenser.

För det första är det så kallade läckaget av skattemedel försumbart. Vi uppskattar att en vinstreglering kan återföra resurser som maximalt motsvarar 6 promille av de totala kostnaderna för skattefinansierade välfärdstjänster. Det säger sig självt att ett resurstillskott i den storleksklassen inte kan ha någon betydande påverkan på de tjänster som kommer brukarna till del. Välfärdsutredningens förslag på vinstbegränsning kommer alltså inte att möjliggöra fler anställda i vården, bättre stöd i skolan eller högre kvalitet i äldreomsorgen.

För det andra gör välfärdsföretagen inte några egentliga övervinster. Företagens rörelsemarginal är ett lämpligt mått på detta eftersom det anger välfärdsföretagens överskott i förhållande till vad de tilldelas i skattemedel, det vill säga det mäter hur mycket som kan tänkas läcka ut ur välfärden. Faktum är att välfärdsföretagens rörelsemarginaler ligger på 5–6 procent, vilket är ungefär i nivå med eller lägre än jämförbara branscher. Trots detta ställs ibland frågan om dessa överskott ändå inte är ett slöseri jämfört med offentlig verksamhet.

Här kan man lika gärna vända på resonemanget och fråga sig varför offentliga verksamheter inte levererar högre kvalitet än privata företag som gör vinst. Troligtvis är det så att offentlig verksamhet

drivs mindre kostnadseffektivt, ett förhållande som är svårt att råda bot på genom att försämra de privata företagens villkor.

För det tredje går företagets vinst inte ut över tjänsternas kvalitet. Regeringen och Valfärdsutredningen har förvisso rätt i att det finns en teoretisk risk för att privata företag tummar på kvaliteten för att göra högre vinst. Det finns dock inga empiriska belägg för att det sker systematiskt. I synnerhet saknas belägg för att de mest lönsamma företagen har sämre kvalitet.

Vi har undersökt detta förhållande genom att jämföra Socialstyrelsens kvalitetsmått för äldreboenden med de privata företagens rörelsemarginaler. Vår undersökning visar att de mest lönsamma företagen inom äldreomsorgen levererar minst lika hög kvalitet som de mindre lönsamma företagen. Regeringen saknar således grund för påståendet att företag tjänar på att tillhandahålla välfärdstjänster med låg kvalitet.

Valfärdsutredningens samtliga utgångspunkter kan med andra ord avfärdas som falska. Ur detta perspektiv är det svårt att förstå varför Valfärdsutredningen tillsattes i sin nuvarande form. Regeringen borde rimligen först ha undersökt om vinster över huvud taget är problematiska. I stället lägger man nu fram förslag som syftar till att lösa obefintliga problem, men som får betydande negativa konsekvenser.

En trolig följd av en vinstbegränsning är att kostnaderna ökar i de företag som är mer lönsamma än vad reglerna tillåter. Problemet är att dessa kostnadsökningar knappast kan förväntas leda till några kvalitetsökningar. Företagen har starka skäl att öka kostnader som enkelt går att sänka eller som är av engångskaraktär, till exempel höjd ersättning till ledningen eller till ägare som arbetar i företaget. Sådana kostnader kan sedan enkelt justeras ned om lönsamheten i företaget försämras eller om ett regeringsskifte medför att vinstbegränsningen tas bort.

Denna problematik kommer direkt att aktualiseras i många små välfärdsföretag. Men trots att det enligt Valfärdsutredningens definitioner finns tusentals småföretag som gör betydande över-vinster hävdade Ilmar Reepalu vid sin presentation av utredningen att "de som berörs av det här förslaget är de stora koncernerna". Varför inte vara öppen med konsekvenserna?

En annan olycklig konsekvens av en vinstbegränsning är att det i vissa fall inte lönar sig att arbeta hårt för att driva verksamheten kostnadseffektivt. Risken är uppenbar att de mest lönsamma företagen blir mindre effektiva, och att resurser förlösas utan att välfärdstjänsternas kvalitet förbättras. Dessutom kan investeringar och nyföretagande i välfärdssektorn förväntas minska när avkastningen på investeringar begränsas genom ett politiskt satt vinsttak. Inget av detta bidrar till mer medel eller ökad kvalitet i välfärden, snarare tvärtom.

Den offentliga välfärden står inför betydande kvalitetsutmaningar när antalet äldre som ska dela på de offentliga resurserna blir allt fler. I detta läge är det viktigt att ta till vara alla möjligheter att öka produktiviteten i den skatte-finansierade välfärden. Att försämra drivkrafterna för nyföretagande, investeringar, kvalitet och kostnadseffektivitet är helt fel väg att gå. Tyvärr har Valfärdsutredningen slagit in just på denna väg och lägger nu i stället fram förslag som begränsar möjligheterna att upprätthålla kvaliteten i framtidens välfärd.

Dagens välfärdstjänster lever inte upp till våra högt ställda förväntningar. Svenska elever uppvisar en dramatisk kunskapsförsämring samtidigt som betygen har skjutit i höjden. Sjukvården är full av

exempel på människor som felbehandlas eller som inte får vård i tid. Sådana brister beror dock varken på driftsformer eller på lönsamhetsnivåer.

Regeringen har tillsammans med Vänsterpartiet målat upp en bild av att hög lönsamhet är liktydig med bristande kvalitet. Det är dags att konstatera att denna bild är falsk och övergå till en faktabaserad diskussion om hur välfärdens kvalitet kan förbättras på ett kostnadseffektivt sätt.

Henrik Jordahl, docent i nationalekonomi
Institutet för Näringslivsforskning

David Sundén, ekonomie doktor
Lakeville Economic Consulti